Qorti tal-Maġistrati (Għawdex)
Ġurisdizzjoni Superjuri
Sezzjoni Ġenerali

MAĠISTRAT DOTTOR SIMONE GRECH
B.A. LL.D. MAG. JUR. (EUR LAW)

Rikors Ġuramentat Numru: 4/2019 SG

Franco Xiberras
John Xiberras
Maria Lourdes mart Joseph Rotin
Ilkoll bħala werrieta tal-mejjet John Mary Xiberras li miet nhar is-27 ta' Lulju 2017 u għal kwalunkwe interess li jista' jkollha Grace armla ta' John Mary Xiberras

Vs

Eucharstica mart Luigi Refalo
Maria Assunta armla ta' Paul Hili
Carmel Xiberras
L-avukat Dr. Joseph Grech ġie nominat kuratur deputat sabiex jirrapreżenta lill-imsefrin Joseph Xiberras u Michael Xiberras b' digriet tal-15 ta' Frar 2019

Illum il-Ġimgħa, 23 ta' Frar 2024

Il-Qorti,

Rat ir-rikors ġuramentat ippreżentat fil-21 ta' Jannar 2019 li permezz tiegħu ġie premess u mitlub is-segwenti:

1. Illi fit-tlieta u ghoxrin (23) ta' Jannar 2009 mietet gewwa x-Xewkija, Ghawdex, Giovanna Xiiberras, armla ta' Giovanni Xiberras, bint il-mejtin Michele Xuereb u Carmela Xuereb nee' Azzopardi kopja mill-estratt mill-Att tal-Mewt hawn anness u mmarkat bhala **Dok A.** *Illi kif jirrizulta mir-ricerki testamentarji annessi u mmarkati bhala* **Dok B** *u* **Dok C** *rispettivament hija rregolat is-successjoni taghha permezz ta' testament maghmul fl-atti tan-Nutar Dottor Joanne Cauchi fil-hamsa u ghoxrin (25) ta' April 2006, u permezz ta' liema halliet lis-sitt (6) uliedha Maria Assunta armla ta' Paul Hili, Joseph, Carmelo, Michele, Maria Giovanna u Eucharistica mart Luigi Refalo werrieta universali tal-beni taghha kollha fil- kwota ta' sehem wiehed minn sebgha (1/7) indiviz kull wiehed u wahda in kwantu ghal Maria Assunta mart Paul Hili, Joseph, Carmelo, Michele, u Eucharistica mart Luigi Refalo, u fi kwota ta' zewg ishma indivizi minn sebgha (2/7) lil bintha Maria Giovanna u dan hekk kif jirrizulta mit-testment kopja hawn annessa u mmarkata bhala* **Dok CI***;*

2. Illi fl-istess testament fit-tieni artikolu Giovanna Xiberras, armla ta' Giovanni Xiberras iddizeredat lil binha iehor Giovanni Maria maghruf bhala Gamri Xiberras, missier l- atturi, u dan ai termini tal-Artikolu 623 tal-Kodici Civili ta' Malta:

3. Illi nhar il-tnax (12) ta' Frar 2013 mietet gewwa x-Xewkija, Ghawdex Maria Giovanna maghrufa bhala Mary Jane Xiberras bint xebba ta' Giovanni Xiberras u Giovanna Xiberras nee' Xuereb (vide estratt tal-mewt **Dok C2***). Illi mir-ricerki testamentarji sigrieti u pubblici hawn annessi u mmarkati bhala* **Dok D** *u* **Dok E** *l-istess Maria Giovanna Xiberras rregolat il-wirt u successjoni taghha permess ta' testament tat-tlieta (3) ta' Gunju (2009) fl-atti tan-Nutar Joanne Cauchi fejn permezz tieghu hija innominat bhala eredi universali tagħha lill-konvenut huha, Carmelo Sciberras (kopja tad-denunzja tal-istess Mary Jane Xiberras hawn annessa u markata* **Dok F***;*

4. Illi nhar is-sebgha u ghoxrin (27) ta' Lulju 2017 miet fil-Qala, Ghawdex John Mary maghruf bhala Gamri Xiberras, missier l-atturi u bin il-mejtin Giovanni Xiberras u Giovanna nee' Xuereb. Kif jirrizulta mir-ricerki testamentarji kemm sigrieti kif ukoll pubblici hawn annessi u mmarkati bhala **Dok G, Dok H u I***, l-imsemmi John Mary maghruf bhala Gamri Xiberras miet intestat u ghalhekk il-wirt u successjoni tieghu ghaddiet skont il-ligi u ghalhekk l-wirt u successjoni tieghu ghadda in kwantu ghal nofs (1/2)indiviz fuq l-armla tieghu Gracie Xiberras u n-nofs l-iehor fuq it-tlett uliedu u cioe' Franco Xiberras, Maria Lourdes mart Joseph Rotin u John Xiberras u dana hekk kif jirrizulta mill-apertura tas-successjoni li nghatat b'digriet tat-18 ta' April 2018;*

5. Illi l-atturi jridu li jigu likwidati lilhom kif dovuta mill-ligi u kif misthoqq il-porzjon riservat mill-assi ereditarji ta' l-imsemmija Giovanna Xiberras u dana wara li jigi dikjarat li d-disposizzjoni testamentarja maghmula minnha fit-Tieni Artikolu tat-testment taghha

tal-hamsa u ghoxrin (25) ta' April 2006 (Dok C1) tad-dizederazzjoni ta' missierhom, John Mary sive Gamri Sciberras li saret a tenur tal-artikolu sitt mija u tlieta u ghoxrin (623) tal-Kodici Civili (Kapitolu sittax (16) tal-Ligijiet ta' Malta) hija wahda nulla u inattendibli u konsegwenzament l-Onorabbli Qorti thassar l-effetti taghha.

Jghidu ghalhekk l-istess konvenuti l-ghaliex m'ghandhiex din l-Onorabbli Qorti:-

1. *Tiddikjara d-disposizzjoni testamentarja maghmula minn Giovanna Xiberras armla ta' Giovanna Xiberras tat-testment tal-hamsa u ghoxrin (25) ta' April elfejn u sitta (2006) fit-tieni (2) artikolu fejn Giovanna Xiberras ordnat id-dizederazzjoni ta' missier l-atturi Giovanni Maria maghruf bhala Gamri Xiberras ghar-raguni li skont t-testatrici huwa kien hati ta' atti ta' mohqrija lejha ai termini ta' l-artikoli 623 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta bhala nulla ù inattendibbli u konsegwentement thassar l-effetti taghha;*

2. *Tillikwida l-assi partikolari tal-mejta Giovanna Xiberras billi tiddikjara li jikkonsistu f'nofs il-kommunjoni tal-akkwisti hekk likwidata u f'dawk l-assi l-ohra mobbli u mmobbli li jirrizulta waqt it-trattazzjoni ta' din l-kawza;*

3. *Sussegwentament tillikwida s-sehem rizervat ossia l-legittima spettanti lill-atturi mill-assi ereditarji tal-imsemmi Giovanna Xiberras, kif ukoll kwalunque mghax dovut fir-rigward dan is-sehem riservat u dana skond id-dispost tal-artikolu 615 tal-Kodici Civili (Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta)*

4. *Tordna lill-konvenuti jhallsu lill-atturi dik is-sehem rizervat ossia legittima hekk likwidata;*

5. *Tahtar Nutar Pubbliku sabiex jippubblika l-att opportun ta' hlas tas-sehem riservat f dik id-data, hin u lok li jigu flissati minn din 1-Onorabbli Qorti bl-intervent ta' kuratur nominandi li jinhatar sabiex jirrapprezentaw l-eventwali kontumaci fuq l-istess att;*

6. *Fin-nuqqas u f'kaz li jirrizulta illi l-porzjon rizervat ma tistax tithallas fizikament tordna l-bejgh bis-subbasta ta' l-istess beni sabiex mir-rikavat tkun tista tithallas is-sehem riservat ossia legittima favur l-atturi mill-wirt u successjoni ta' Giovanna Xiberras fil-gurnata, hin u lok li jigu ordnati kif ukoll bin-nomina ta' kuratur sabiex jirrapprezenta lill-eventwali kontumaci.*

Bl-ispejjez kontra l-konvenuti li huwa minn issa mharrek ghas-subizzjoni kif ukoll bl-imghaxijiet dekorribli mill-mewt tal-istess Giovanna Xiberras.

Rat ir-risposta ġuramentata ta' l-Avukat Dottor Joseph Grech bħala kuratur deputat sabiex jirrapreżenta lill-imsefrin Joseph u Michael Xiberras li permezz tiegħu eċċepixxa:

1. *Illi huwa gie nominat bhala kuratur permezz ta' digriet ta' din l-Onorabbli Qorti bhala kuratur deputat sabiex jirraprezenta lill-imsefrin Joseph Xiberras u Michael Xiberras b'digriet tal-15 ta' Frar, 2019;*

2. *Illi, l-esponenti ma huwiex edott mill-fatti stante illi huwa ma ghandux kuntatt ma' l-istess persuni;*

3. *Illi ghaldaqstant l-esponenti qiegħed minn issa jirriserva li jressaq dawk l- eccezzjonijiet kollha kif ukoll dawk il-provi kollha li jistgħu jirrizultaw necessarji matul il-kawza skond il-ligi.*

Rat ir-risposta ġuramentata ta' Eucharistica Refalo, Maria Assunta Hili u Carmel Xiberras tat-22 ta' April 2019 li permezz tagħha eċċepew:

1. *Illi t-talbiet tar-rikorrenti huma kontestati fid-dritt u fil-fatt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra l-istess rikorrenti.*

2. *Illi d-disposizzjoni li saret fit-tieni (2) artikolu tat-testment ta' Giovanna Xiberras redatt fil-hamsa u ghoxrin (25) ta' April 2006 fl-atti tan-Nutara Joanne Cauchi fejn Giovanna Xiberras iddizereditat lil John Mary Xiberras hija disposizzjoni valida li saret skont il-ligi u li kienet wkoll gustifikata skont kif sejjer jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza. Ghalhekk m'hemm l-ebda sehem rizervat x'jigi likwidat a favur tar-rikorrenti bhala eredi ta' John Mary Xiberras;*

3. *Illi minghajr pregudizzju ghall-premess, anke f'kaz li jigi dikjarat li din id-disposizzjoni testamentarja hija nulla u inattendibbli, m'hemmx raguni ghaliex tigi assenjata xi porzjon li tista' talment tkun riservata lir-rikorrenti qua eredi ta' John Mary Sciberras mill- eredita' ta' Giovanna Xiberras u dan ghaliex tali sehem rizervat li seta' kien dovut lil John Mary Xiberras gie debitament superat bid-donazzjonijiet ta' flus li l-mejta Giovanna Xiberras kienet ghamlet f'diversi okkazzjonijiet a favur tal-istess John Mary Xiberras sabiex dan seta' jibni r-residenzi tieghu fil-Qala u fix-Xewkija, Ghawdex u dan skont kif sejjer jirrizulta waqt il-gbir tal- provi f'din il-kawza;*

4. *Illi dejjem minghajr pregudizzju ghall-premess, id-dritt tas-sehem rizervat huwa dritt ta' kreditu ta' flus u mhux dritt ta' propjeta, kif sewwasew donnhom qeghdin jippretendu r-rikorrenti fis-sitt talbą taghhom. F'dawn il-proceduri ma jista' jkun hemm l-ebda ordni biex tinbiegh propjeta bis-subbasta peress li din hija sempliciment kawza biex jigi likwidat u imhallas is-sehem rizervat li illum il-gurnata huwa dritt ta' kreditu u mhux sehem indiviz minn propjeta immobbli. Jekk jigi stabbilit xi sehem rizervat u dan ma jithallasx, hemm proceduri ohra li jridu jittiehdu ghall- esekuzzjoni tal-kreditu imma zgur li mhux li jkun hemm ordni ta' bejgh bis-subbasta fl-istadju ta' dawn il-proceduri.*

5. *Salvi u impregudikati eccezzjonijiet ulterjuri fid-dritt u fil-fatt;*

6. *Illi b'riferenza ghall-kontenut tal-paragrafi tar-rikors guramentat, jigi senjalat li l-ewwel erba' (4) paragrafi mhumiex kontestati peress li l-informazzjoni hemm*

kontenuta tirrizulta mid- dokumenti ufficjali esebiti mar-rikors guramentat. Illi b'riferenza ghall-hames (5) paragrafi u t-talbiet dawn huma kollha kontestati ghar-ragunijiet indikati f'din ir-risposta guramentata.

Semgħet il-provi prodotti.

Rat id-dokumenti eżebiti.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-atturi.

Rat li din il-kawża ġiet differita għas-sentenza.

Ikkunsidrat

Din il-Qorti sejra tibda biex tagħmel il-konsiderazzjonijiet tagħha dwar l-ewwel talba tal-atturi.

Fir-rigward ta' tali talba, din il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza mogħtija minn din il-Qorti hekk kif ippreseduta fir-rikors ġuramentat numru 33/2017 SG fl-ismijiet Josephine mart Domenic Zerafa vs Raymond Bugeja deċiża fil-15 ta' April 2021 fejn intqal is-segwenti:

"Din il-Qorti tagħmel referenza għal dak li ntqal mill-Prim' Awla fl-24 ta' Ottubru, 2013 fl-ismijiet Caroline sive Carol Mackay (ID 43180(M) personalment u Carol Mackay (ID 43180(M) u Susan Saffrett (ID 240966 (M) għan-nom u in rappreżentanza tal-assenti ohthom Josephine sive Josline Gallagher mart Paul Gallagher li għandha passaport Malti numru 679427 vs Joseph Aquilina u b'korrezzjoni awtorizzat b'digriet tal-24 ta' Marzu 2011 ġie sostitwit b' Dottor Michelle Tabone (138371M) fil-kwalita' tagħha ta' Ekonomu ta' Monsinjur Arċisqof, Amministratur tal-Beni tal-Entitajiet Reliġjużi Djoċesani , għan-nom u fl-interess tad-Dar tal-Providenza u bid-digriet ta' 24 t' Ottubru 2013 Suor Judith Busuttil, ID numru 749245M bħala Superjura Ġenerali u Suor Natalina ZammitID numru 834128M bħala Ekonoma, għannom u fl-interess tas-Sorijiet tal-Ursolini ta' Sant Angela Mediċi ta' tasSliema u tal-Belt, Valletta bħala eredi universali tal-mejjet Anthony Mackay fejn intqal:

"L-Artikolu 623 tal-Kap.16 cioe il-Kodici Civili, jagħti ir-ragunijiet illi l-Legislatur Malti jagħraf li jiggustifikaw id-dizeredazzjoni:

623. "Bla ħsara tad-disposizzjonijiet tal-artikolu 630, ir-raġunijiet li għalihom dixxendent jista' jiġi diżeredat huma dawn biss li ġejjin:

(a) jekk id-dixxendent ikun ċaħad mingħajr raġuni lmanteniment lit-testatur;

(b) jekk, fil-każ li t-testatur jiġġennen, id-dixxendent jabbandunah mingħajr ma jieħu b'ebda mod ħsieb tiegħu;

(ċ) jekk, fil-każ li d-dixxendent seta' jeħles lit-testatur mill-ħabs, hu naqas mingħajr raġuni tajba li jagħmel dan;

(d) jekk id-dixxendent sawwat it-testatur, jew xort'oħra sar ħati ta' moħqrija lejh;

(e) jekk id-dixxendent kien ħati lejn it-testatur ta' offiża gravi;

(f) jekk il-persuna dixxendenti tkun tipprostitwixxi ruħha mingħajr konnivenza tat-testatur;

(g) f'kull każ li fih it-testatur, minħabba ż-żwieġ taddixxendent, ikun ġie, taħt id-disposizzjonijiet tal-artikoli 27 sa 29, dikjarat ħieles mill-obbligu li jagħti lmanteniment lil dak id-dixxendent"

L-azzjoni odjerna hija ntiża sabiex timpunja r-ragunijiet li biha t-testatur Anthony MacKay iggustifika id-diżeredazzjoni t'uliedu l-atturi.

Din il-Qorti ezaminat l-insenjament għaqli mogħti fissentenza in parte fl-ismijiet "Dorothy Grech mart Emanuel vs Deborah Fenech De Fremaux" deciza fit-8 ta'Frar 2006 per l-Onor Imħallef Dr. J. R. Micallef.

"Illi l-jedd tad-diżeredazzjoni huwa kontrollat millawtorita' ġudizzjarja biex jiġi mistħarreġ jekk kemm-il darba r-raġuni msemmija mit-testatur kinitx tiswa jew le. Testatur li jagħmel użu ħażin minn dak il-jedd jitqies bħallikieku ma eżerċitahx (App. Ċiv. 14.11.1938 fil-kawża fl-ismijiet Bartolo et vs Camilleri noe et (Kollez.Vol: XXX.i.240)

1. Il-gravita' tar-raġuni li dwarha testatur jista' jiddeżereda werriet għandha tkun tali li mhux kull għamil meqjus bħala offensiv mit-testatur jagħti raġuni għad-diżeredazzjoni (P.A. 20.3.1949 fil-kawża fl-ismijiet Attard Montalto vs Attard Montalto (Kollez. Vol:XXXIII.ii.357);

Illi d-diżeredazzjoni hija meqjusa bħala ċirkostanza eċċezzjonali li fiha t-testatur ikun jista' jħalli barra mill-wirt tiegħu lil min, mod ieħor, huwa bil-liġi mħolli dak il-jedd.

Fi kliem ieħor, f'sistema ġuridiku bħalma huwa dak Malti fejn it-testatur m'huwiex mogħti liberta' sħiħa dwar kif jiddisponi minn ġidu għal wara mewtu, iddiżeredazzjoni hija "rimedju" li jingħata littestatur dwar persuna li – kieku mhux għal raġuni serja u gravi maħsuba fil-liġi – kien ikollha jedd għal-leġittima. Hija ċirkostanza li tmur kontra r-regola, u għalhekk hija mħarsa b'normi speċjali bil-għan li persuna ma titnebbiex kapriċċjożament mill-jedd li tieħu s-sehem minimu li jmissha skond il-liġi. Fuq kollox, id- diżeredazzjoni hija għamla ta' kastig li t-testatur jista' jimponi minħabba xi għamil jew omissjoni li għaliha jkun jaħti l-werriet. B'differenza miċ-ċirkostanzi fejn persuna ma jkunx jistħoqqilha tiret lit-testatur, id-diżeredazzjoni hija sanzjoni li huwa t-testatur innifsu li jagħżel li jimponiha, u hija meqjusa bħala istitut odjuż li jmissu jitnebbħa

(Caruana Galizia Notes on Civil Law – Law on Succession ,paġġ . 1003-4). Kemm hu hekk, fil-bidliet li saru dan l-aħħar fil-liġi tas-Suċċessjoni, id-diżeredazzjoni tal-axxendenti tneħħiet, iżda l-leġislatur ma deherlux li huwa l-waqt li titneħħa wkoll dik tad-dixxendenti;

Illi l-liġi trid li r-raġuni tad-diżeredazzjoni tissemma espressament fit-testment u l-prova tagħha trid issir mill- persuna li tallegaha. Ir-raġuni li tissemma trid ukoll tkun waħda mir-raġunijiet imsemmijin fil-liġi f'lista li hija tassattiva u ma tippremetix tifsir b'analoġija. It-tifsir tar- raġuni tad-diżeredazzjoni għandu jkun wieħed restrittiv favur il-persuna mneħħija mill-wirt u mhux tifsir kontriha (P.A. 7.1.1936 fil-kawża flismijiet Bartolo vs Bartolo et (Kollez. Vol: XXIX.ii.880). Iżda fejn ir-raġuni għad-diżeredazzjoni ma tissemmiex jew ma tiġix pruvata, l-persuna li tkun tneħħiet mill-wirt ikollha biss jedd għal-leġittima."

Illi l-interpretazzjoni tar-ragunijiet għad-dizeredazzjoni hija restrittiva favur min qiegħed jimpunja d-dizeredazzjoni u mhux favur il-volonta' tat-testatur – vide Ibid "Giovanni Bartolo vs Anthonio Bartolo et." u "Filippa Debono vs Alfred Falzon et"deciza fit-30 t'Ottubru 2003 per Onor Imhallef Dr. G. Caruana Demajo."

Il-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fil-kawża deċiża fis-16 ta' Novembru 2017 fl-ismijietMary Schembri, armla minn Joseph Schembri, f'isimha proprju u bħala kuratriċi ad litem f'isem bintha minuri Maria Schembri; Vincent Schembri u Godwin Schembri u b'digriet tas-6 ta' Ġunju, 2017 Maria Schembri miżżewġa Bonavia ġiet awtorizzata tassumi l-atti f'isimha proprju stante li saret maġġorenni vs Dennis Schembri, Mary Smith u Godwin Schembri spjegat:

"18. Huwa car, li fil-kaz odjern, id-dizeredazzjoni giet fil-fatt dikjarata mit-testatur Joseph Schembri ghal xi wahda mir-ragunijiet imsemmija fil-Kodici Civili kif jezigi lartikolu 622 tal-Kodici Civili. Di fatti f'artikolu 2 tat-Testment tieghu ried u ordna li jigu iddizeredati uliedu kollha ghar-ragunijiet indikati fil-paragrafi (d) u (e) talartikolu 623 tal-Kodici Civili.

19. Izda huwa wkoll daqstant car ghal din il-Qorti, li t-testatur Joseph Schembri, sa fejn jirrigwarda lill-uliedu Atturi, naqas ghal kollox milli jfisser b'mod car fit-testment il-fatti li kellhom jaghtu lok ghad-diseredazzjoni kif espressi fis-sub-incizi (d) u (e) 623 tal-Kodici Civili u kif hekk ukoll jezigi l-artikolu 622 tal-istess Kodici. Tabilhaqq, fit-termini ta' dan l-ahhar artikolu, id-dizeredazzjoni mhux biss kellha tkun dikjarata mit-testatur Joseph Schembri "ghal xi raguni msemmija f'dan ilKodici" izda l-istess raguni msemmija fl-artikolu 623(d) u (e) sucitat kellha tkun ukoll "imfissra fit-testment".

20. Fil-kors tas-smiegh tal-kawza, il-Konvenuti provaw jaghtu spjegazzjoni ghalfejn il-mejjet provda ghad-dezeredazzjoni tal-ulied Atturi. Dan jemergi kemm mill-kontroezamijiet tal-Atturi u anke mix-xhieda tan-Nutar Ruben Casingena (a` fol 465 ara ukoll nota responsiva ta' sottomissjonijiet fil-punti 19 sa 24 a` fol 913 tal-process).

In succint, il-Konvenuti provaw jiggustifikaw id-diżeredazzjoni peress li skonthom, l-ulied Atturi fil-kawża, abbandunaw lil missierhom billi qatt ma ċemplulu u lanqas marru jarawh minn meta daħal lisptar sakemm miet.

21. Din il-Qorti hi tal-fehma soda, li fit-termini ta' dak li jipprovdi l-artikolu 622 tal-Kap. 16, ir-raġuni kellha tkun imfissra mit-testatur fit-testment u mhux mill-eredi konvenuti li fit-termini tal-artikolu 625(1) kellhom biss l-obbligu li jsostnuwa u jippruvawha.

22. Kif ġustament saħqet il-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili presjeduta mill-Imħallef Harding fis-sentenza Giovanni Bartolo vs Antonio Bartolo et mogħtija fis-7 ta' Jannar 1936, "una volta ma hemmx ebda fatt li jammonta għal motiv ta' diżeredazzjoni, allura d-diżeredazzjoni ta' l-attur [ommissis] ma hix sostenibili, u lattur għandu d-dritt għal-leġittima." (P.A. Kollez. Vol: XXIX.ii.880). Għalhekk, b'applikazzjoni ta' dan l-insenjament, li l-fatt waħdu li t-testatur jonqos milli jfisser ir-raġuni għad-diżeredazzjoni fit-termini ta' dak li jiddisponi l-artikolu 622 tal-Kodiċi Ċivili, dan jammonta għal nuqqas serju sostantiv li ma jwassalx għad-deżeredazzjoni kif trid il-liġi taħt l-artikli suċitati.

23. Fir-riward tat-tieni talba Attriċi, irid pero' jingħad ukoll, li jekk wieħed kellu joqgħod ma' kif testwalment hija imfassla, din id-dikjarazzjoni hija fis-sens li "r-raġuni ta' diseredazzjoni ma hijiex ġustifikata" għax ma ġietx pruvata mill-Konvenuti eredi a tenur tal-artikolu 625 tal-Kodiċi Ċivili (ara nota ta' sottomissjonijiet a fol 899) u mhux għax it-testatur naqas milli jsemmi r-raġuni li għaliha ddiżereda lil uliedu skont kif jesprimi l-artikolu 622 tal-Kap.16.

24. Għalhekk, anke f'dan ir-rigward, fit-termini ta' kif inhi arġinata t-tieni talba tal-Atturi, kieku kellha issir indaġini dwar jekk ir-raġuni għad-diżerediżzjoni, kif mogħtija mill-Konvenuti eredi biex jiġġustifikawha, ġietx sodisfaċentement provata minnhom fit-termini tal-artikolu 625(1), din il-Qorti, mingħajr eżitazzjoni tikkonkludi li ma kienx hemm raġunijiet ġusti.

25. Kif ġie stabbilit mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fis-sentenza Dorothy Grech vs Deborah Fenech De Fremaux datata 8 ta' Frar 2006:-

"... ... l-jedd tad-diżeredazzjoni huwa kontrollat mill-awtorita' ġudizzjarja biex jiġi mistħarreġ jekk kemm-il darba r-raġuni msemmija mit-testatur kinitx tiswa jew le.

Testatur li jagħmel użu ħażin minn dak il-jedd jitqies bħallikieku ma eżerċitahx (App. Civ. 14.11.1938 fil-kawża fl-ismijiet Bartolo et vs Camilleri noe et (Kollez. Vol:XXX.i.240). Il-gravita' tar-raġuni li dwarha testatur jista' jiddeżereda werriet għandha tkun tali li mhux kull għamil meqjus bħala offensiv mit-testatur jagħti raġuni għad-diżeredazzjoni (P.A. 20.3.1949 filkawża fl-ismijiet Attard Montalto vs Attard Montalto (Kollez. Vol:XXXIII.ii.357);

Illi d-diżeredazzjoni hija meqjusa bħala ċirkostanza eċċezzjonali li fiha t-testatur ikun jista' jħalli barra mill-wirt tiegħu lil min, mod ieħor, huwa bil-liġi mħolli dak il-jedd.

Fi kliem ieħor, f'sistema ġuridiku bħalma huwa dak Malti fejn it-testatur m'huwiex mogħti liberta' sħiħa dwar kif jiddisponi minn ġidu għal wara mewtu, iddiżeredazzjoni hija "rimedju" li jingħata lit-testatur dwar persuna li – kieku mhux għal raġuni serja u gravi maħsuba fil-liġi (Raġuni serja u gravi biżżejjed li tista' ċċaħħad il-jedd tal-manteniment skond l-artikolu 32 tal-Kap 16) – kien ikollha jedd għal-leġittima. Hija ċirkostanza li tmur kontra r-regola, u għalhekk hija mħarsa b'normi speċjali bil-għan li persuna ma titneħħiex kapriċċjożament mill-jedd li tiehu s-sehem minimu li jmissha skond il-liġi. Fuq kollox, id-diżeredazzjoni hija għamla ta' kastig li t-testatur jista' jimponi minħabba xi għamil jew omissjoni li għaliha jkun jaħti l-werriet.

B'differenza miċ-ċirkostanzi fejn persuna ma jkunx jisthoqqilha tiret lit-testatur (Ara l-art. 605(1) tal-Kap 16), id-diżeredazzjoni hija sanzjoni li huwa t-testatur innifsu li jagħżel li jimponiha, u hija meqjusa bħala istitut odjuż li jmissu jitneħħa (Caruana Galizia Notes on Civil Law – Law on Succession ,pagg. 1003-4). Kemm hu hekk, fil-bidliet li saru dan l-aħħar fil-liġi tas-Suċċessjoni, id-diżeredazzjoni tal-axxendenti tneħħiet (L-artikolu 624 tal-Kodiċi Ċivili tħassar bl-art. 65 tal-Att XVIII tal2004), iżda l-leġislatur ma deherlux li huwa l-waqt li titneħħa wkoll dik taddixxendenti;

Illi l-liġi trid li r-raġuni tad-diżeredazzjoni tissemma espressament fit-testment (Art.622 tal-Kap 16) u l-prova tagħha trid issir mill-persuna li tallegaha (Art. 625(1) tal-Kap 16). Ir-raġuni li tissemma trid ukoll tkun waħda mir-raġunijiet imsemmijin fil-liġi f'lista li hija tassattiva u ma tippremetix tifsir b'analoġija. It-tifsir tar-raġuni tad-diżeredazzjoni għandu jkun wieħed restrittiv favur ilpersuna mneħħija mill-wirt u mhux tifsir kontriha (P.A. 7.1.1936 fil-kawża fl-ismijiet Bartolo vs Bartolo et (Kollez. Vol: XXIX.ii.880)). Iżda fejn ir-raġuni għad-diżeredazzjoni ma tissemmiex jew ma tiġix pruvata, l-persuna li tkun tneħħiet mill-wirt ikollha biss jedd għallegittima (Art. 629 tal-Kap 16). Dan huwa sewwasew dak li qegħda titlob l-attriċi fl-azzjoni tagħha;"

26. It-tifsira mogħtija mill-Konvenuti għad-diżeredazzjoni taħt is-subinċiżi (d) u (e) tal-artikolu 623 dikjarata mit-testatur hija dik ta' abbandun tad-decuius minn uliedu billi qatt ma ċemplulu u lanqas marru jarawh min mindu ddaħħal l-isptar sakemm miet, liema fatt ma ġiex ikkontestat mill-Atturi.

27. Fir-rigward ta' "moħqrija" u "offiża gravi" fil-konfront tat-testatur ai termini tal-artikolu 623(d) u (e), ġie sottomess mill-Imħallef Gouder fis-sentenza Maria Salvina dei Baroni Attard Montalto -vs- Tabib Dr. Angelo dei Baroni Attard Montalto (Qorti Civili Prim' Awla Kollez. Vol. XXXIII P II p 357) li "ilkondotta ħażina tat-tifel jew dixxendent ieħor tista tkun tikkonsisti fl-atti ta' krudelta abitwali jew f'atti tali li t-tifel jew dixxendent ieħor, jagħmel apposta biex jinki, u b'hekk iweġġa l-qalb tal-ġenituri jew axxendenti oħra, jew f'atti li biħom inaqqas l-istima u r-reputazzjoni ta' laxxendent; imma f'dawn il-każijiet mhix il-kattiva kondotta li tagħti lok għad-diżeredazzjoni, imma l-moħqrija kontemplata fl-ittra (d) taċ-ċitat art. 660 (illum art. 623) tal-Kodiċi Ċivili fl-ewwel kaz, u fit-tieni kaz l-inġurja kontemplata fl-ittra (e) tal-istess artikolu".

28. Din il-Qorti għalhekk, trid teżamina l-motivazzjonijiet tal-Atturi ulied, wara n-nuqqas tagħhom li jagħmlu kuntatt ma' missierhom. Hekk tkun tista' tikkonkludi jekk dan l-agir jammontax għal "moħqrija" u/jew "offiża gravi" fil-konfront tattestatur fit-termini tal-artikolu 623(d) u (e).

29. Din il-Qorti temmen, bħall-Konvenuti (ara punt 19 tan-nota ta' sottomissjonijiet ta` fol 913), li x-xhieda ta' Vincent Schembri hija l-iktar waħda veritiera minn fost l-aħwa ulied id-decuius, fir-rigward ta' jekk kienux konsapevoli li missierhom kien marid gravi l-isptar. Il-Qorti tikkonkludi li l-aħwa kienu jafu li missierhom kien qiegħed l-isptar (ara xhieda ta' Connie Ciantar a` fol 731).

30. In-nuqqas minn naħa tad-dixxendenti li jżuru lil missierhom meta kienu jafu li qiegħed l-isptar, ma tistax titqies bħala kondotta tajba u jekk mhux ukoll censurabbli. Iżda minkejja dan, din il-Qorti ma tarax li din il-kondotta hija tali li tista' tissarraf f"moħqrija" u /jew "offiża gravi" fit-termini ta' dak li jiddisponi talartikolu 623(d) u (e) tal-Kodici Civili.

31. Fuq stregwa tal-insenjament tas-sentenza appena citata, din il-Qorti hija moralment konvinta, li n-nuqqas tal-ulied li jżuru lil missierhom ma sarx "apposta biex jink[u], u b'hekk iwegg[għu] l-qalb" tiegħu jew biex inaqsulu "l-stima u rreputazzjoni" iżda, kif jistqarr Vincent Schembri fix-xhieda tiegħu stess (a` fol 587, 601 u 602), dan kien frott tar-rimors għal mod kif kien għab ruħu magħhom missierhom (ara affidavits a` fol 85, 96 u 114)."

Din il-Qorti hekk kif diversament ippreseduta wkoll eżaminat il-prinċipji legali applikabbli f' każijiet simili għal dak li għandha quddiemha din il-Qorti fil-kawża deċiża fit-18 ta' Jannar, 2013 fl-ismijiet Anthony Pace Vs Frances sive Franca Camilleri u żewġha John Camilleri:
"Illi l-artikoli relevanti huma l-artikolu 623 tal-Kap 16 u l-artikolu 625. L-artikolu 623 jistipula li :

Bla ħsara tad-disposizzjonijiet tal-artikolu 630, ir-ragunijiet li għalihom dixxendent jista' jiġi diżeredat huma dawn biss li ġejjin:

(a) jekk id-dixxendent ikun ċaħad mingħajr raġuni l-manteniment lit-testatur;

(b) jekk, fil-każ li t-testatur jiġġennen, id-dixxendent jabbandunah mingħajr ma jieħu b'ebda mod ħsieb tiegħu;

(c) jekk, fil-każ li d-dixxendent seta' jeħles lit-testatur millħabs, hu naqas mingħajr raġuni tajba li jagħmel dan;

(d) jekk id-dixxendent sawwat it-testatur, jew xort'oħra sar ħati ta' moħqrija lejh;

(e) jekk id-dixxendent kien ħati lejn it-testatur ta' offiża gravi;

(f) jekk il-persuna dixxendenti tkun tipprostitwixxi ruhha minghajr konnivenza tat-testatur;

(g) f'kull kaz li fih it-testatur, minhabba z-zwieg taddixxendent, ikun gie, taht iddisposizzjonijiet tal-artikoli 27 sa 29, dikjarat hieles mill-obbligu li jaghti l-manteniment lil dak id-dixxendent.

L-artikolu 625(1) jiddisponi li r-raguni tad-dizeredazzjoni ghandha tigi ppruvata minn dak li jsostni d-dizeredazzjoni.

Illi hekk kif gie ritenut fis-sentenza fl-ismijiet Giovanni Bartolo vs Antonio Bartolo et (Vol XXIX.II.Pg 880 deciza fis-7 ta' Jannar 1936) :

'Fil-Kodici taghna giet segwita r-regola tad-Dritt Giustinianeo, illi l-kawza taddizeredazzjoni ghandha tkun provata minghand min isostni d-dizeredazzjoni (Filippa Debono et vs Alfred Falzon et, Cit Nru: 2020/2000GCD deciza fit-30 ta' Ottubru 2003).'
Fl-istess decizjoni inghad li:

'Illi jista' jinghad illi l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva kontra min irid iwaqqa' d-dizeredazzjoni ghaliex ghandha tigi rispettata l-volonta' tat-testatur. Ilverita' hija illi l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva favur, u mhux kontra min qieghed jimpunja d-dizeredazzjoni, ghaliex iddizeredazzjoni, kif ighid il-Merlin hija haga odjuza. Il-ligi, anki kontra l-volonta' tat-testatur, irrizervat il-certi persuni sehem mill-wirt ta' l-istess testatur; biex kwindi t-testatur jista' b'disposizzjoni testamentarja jidderoga ghal-ligi, u jhassar l-effikacja tar-rizervi li l-ligi ghamlet anki f'kaz ta' preterizjoni mill-parti tat-testatur, hemm bzonn illi tkun tezisti kawza minn dawk enumerati mil-ligi u hemm bzonn li tigi sodisfacentement provata mill-eredi. Il-ligi tippermetti d-deroga ghad-disposizzjonijiet taghha dwar il-legittima f'kazi determinati; hemm bzonn kwindi li dawk il-kazi jigu ppruvati'.

Illi mbaghad l-artikolu 629 tal-Kodici Civili 'Meta fit-testment ma tkunx imsemmija r-raguni li ghaliha wiehed ikun gie dizeredat, jew ma tigix ippruvata, iddizeredat ghandu jedd ghas-sehem rizervat biss'.

Illi mis-suespost jemergi li l-artikolu 623 jipprovdi b'mod tassattiv liema huma r-ragunijiet li ghalihom persuna tista' tigi dizeredata. Tali raguni trid tkun issemmiet specifikatament fit-testment. Il-prova tad-dizeredazzjoni tinkombi fuq min isostniha.

Peress li d-dizeredazzjoni hija haga odjuza l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva favur min qieghed jimpunja d-dizeredazzjoni u mhux bil-kontra.

Fil-kaz in kwistjoni t-testatrici Emmanuela Pace ddikjarat bhala raguni ghaddizeredazzjoni ta' binha li huwa kien sar hati ta' atti ta' mohqrija lejha. Il-ligi taghna ma taghtix definizzjoni ta' x'tikkostitwixxi mohqrija. Din il-Qorti tifhem li l-agir u l-

azzjonijiet ta' persuna mixlija b'mohqrija ghandhom ikunu ntenzjonati u gravi b'mod tali li ma jistax jitqies li huma accettabbli
fil-konfront ta' persuna."

Minn din id-deċiżjoni sar appell li ġie deċiż fis-26 ta' Mejju 2017:

18. Fil-kaz odjern jirrizulta li t-testatrici strahet fuq id-dispozizzjoni tal-Artikolu 623 [d] tal-Kodici Civili biex tiddizereda lill-attur u ssemmi specikament "atti ta' mohqrija" da parti tieghu fil-konfront taghha. In vena legali u b'mod generali din ilQorti tosserva li t-terminu "mohqrija" ghandu jigi mifhum li hu dak il-komportament uman abuziv li profondament ikun wegga' lit-testatur matul hajtu mhux biss fizikament izda anke psikologikament b'mod li allura jkun ta' certu gravita` li jopprimi lit-testatur sa tali grad li dan jasal sabiex jeskludi lill-wild tieghu milli jiehu mill-gid tieghu wara mewtu, anke minn dak il-porzjon li l-ligi espressament tirrizerva ghall-ulied. Il-mohqrija trid tkun sa tali grad li tiggustifika l-eccezzjoni ghan-norma legali li taghti d-dritt lill-ulied ghal legittima.

19. Fil-meritu din il-Qorti tosserva li f'dan il-kaz tali komportament abbuziv ma jikkonfigurax. Mill-atti, u anke minn dak li rat u semghet l-ewwel Qorti, jirrizulta li l-attur huwa bniedem vulnerabbli u kien ikollu litigji ma' ommu meta din kienet twissih biex ma jaghmilhiex ma' terz peress li dan ma kienx ta' gid ghalih. Min-naha tieghu l-attur kien jirreagixxi b'mod immatur imma ma jirrizultax li kellu lintenzjoni li jwegga' jew jahqar lil ommu fit-termini tal-artikolu precitat. It-tilwim kien dak li solitament isehh bejn il-genituri u t-tfal mhux maturi meta dawn jirrezistu l-parir jew ix-xewqa tal-genituri taghhom.

20. Rigward iz-zewg ittri illi l-konvenuti jaghmlu referenza ghalihom fir-rikors talappell taghhom, l-ittra ufficjali tal-14 ta' Ottubru 2010 mibghuta lilhom mill-attur u l-ittra legali tat-3 ta' Mejju 2007 allegatament mibghuta lill-konvenuta Franca Camilleri u li l-konvenuti jirreferu ghaliha fin-nota ta' sottomissjonijiet taghhom fejn gie allegat li lomm ma kenitx mentalment f'postha, jinghad is-segwenti. Fl-ewwel lok, l-ahhar ittra qatt ma giet esebita u ghalhekk abbazi tal-principju quod non est in actis non est in mundo, il-konvenuti ma jistghux issa jilmentaw illi l-Ewwel Qorti ma haditx konjizzjoni ta' xi haga li ma hijiex fil-process. Fit-tieni lok, dwar l-ittra ufficjali tal-14 ta' Ottubru 2010 tosserva li din intbaghtet mill-attur wara l-mewt tattestatrici u ghalhekk ma tistax titqies bhala prova ta' mohqrija fil-kontront tattestatrici. Barra minnhekk u b'emfazi din il-Qorti tosserva li il-kontenut tal-ittra, la jammonta ghal mohqrija u lanqas ma huwa indikattiv ta' xi atti ta' mohqrija talattur versu ommu meta din kienet ghadha hajja. L-allegazzjoni tal-attur kontenuta fl-ittra ufficjali, li ommu kienet mentalment instabbli meta ghamlet it-testment, tikkostitwixxi biss allegazzjoni ta' fatt formanti parti minn bazi fattwali u legali tal-pretensjoni tal-attur fil-konfront tal-konvenuti sabiex dan jiehu dak li hu tieghu bid-dritt u ghalhekk, il-kontenut tal-ittra ma jikkonforta bl-ebda mod it-tezi tal-konvenuti.

21. Rigward in-numru ta' xhieda, elenkati mill-konvenuti fl-aggravju u li, skont huma, kellhom ikunu sufficjenti sabiex jipprevalu fuq il-verzjoni moghtija mill-attur, din il-Qorti

tosserva li l-kejl li bih qorti gudikanti tqis il-provi sabiex tasal ghallkonkluzjoni taghha, mhuwiex in-numru tax-xhieda izda l-kwalita` tax-xiehda, b'mod li xhud wiehed biss, jekk emmnut mill-Qorti li tkun semghet il-provi viva voce, bhal fil-kaz prezenti, jista' jkun bizzejjed sabiex il-Qorti legittimament isserrah ddecizjoni taghha fuq id-depozizzjoni jew depozizzjonijiet tieghu.

22. Din il-Qorti tosserva li l-ewwel Qorti ghamlet analizi dettaljata u korretta talprovi li kellha quddiemha u din il-Qorti tikkondividi l-konsiderazzjonijiet u konkluzjoni li waslet ghaliha dik il-Qorti."

Sentenza ohra relevanti hija dik moghtija mill-Prim' Awla fit-30 ta' Ottubru, 2003 fl-ismijiet Filippa Debono, Rita Bongailas u George Zammit bhala kuraturi ta' l-interdetta Maria Dolores Zammit versus Alfred Falzon, Joseph Falzon, Tessie Theuma, Carmen Falzon u Giorgina Axisa:

"Fit-testment tat-13 t'Awissu 1990, izda, xlieha b'"mohqrija", taht l-art. 623(d) tal-Kodici Civili, u din il-mohqrija kienet in-nuqqas taghha li tmur tara lil ommha, mart it-testatur, meta kienet l-isptar bl-ahhar marda u ma marritx ghall-funeral taghha wara li mietet.

Mix-xhieda hareg ukoll izda illi l-attriċi tbati minn skizofrenija, u din il-marda ilha fuqha ghexieren ta' snin, sa minn qabel l-1982. Minhabba f'din il-marda l-attriċi hija maqtugha minn dak li jigri madwarha u tbati minn allucinazzjonijiet, deluzjonijiet u apatija. F'din il-kondizzjoni mentali ma setghetx ikollha r-rieda li tonqos lil ommha jew lil missierha, u n-nuqqasijiet taghha kienu konsegwenza ta' lapatija taghha u tal-fatt li ma kinitx tifhem x'qieghed jigri madwarha.

Barra minn hekk, mix-xhieda hareg illi l-ilmenti tat-testatur aktar kienu kontra zewg l-attriċi milli kontra l-attriċi nfisha.

Fil-fehma tal-qorti, ghalhekk, ma jistax jinghad illi l-attriċi kienet hatja ta' mohqrija kontra missierha.

Dwar x'jigri meta ma ssirx il-prova ta' raguni tajba ghal dizeredazzjoni, l-art. 629 tal-Kodici Civili jghid hekk:

629. Meta fit-testment ma tkunx imsemmija r-raguni li ghaliha wiehed ikun gie dizeredat, jew ma tigix ippruvata, iddizeredat ghandu jedd ghal-legittima biss. Huwa ghalhekk illi l-attriċi fil-kawza tallum qieghda titlob il-legittima."

F' Carmen Braddick Southgate u ħuha Joseph Scerri vs Teresa sive Tessie mart Harry Cassar u Gioacchino Scerri, deċiża fis-7 ta' Ottubru 2015, il-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili qalet:

"Il-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta jipprovdi ghad-dizeredazzjoni fit-testment fl-Art. 622 et seq.

L-Art. 623 jelenka c-cirkostanzi meta testatur jista' jaqta' barra mill-wirt:

"(a) jekk id-dixxendent ikun ċahad mingħajr raġuni l-manteniment lit-testatur;

(b) jekk, fil-każ li t-testatur jiġġennen, id-dixxendent jabbandunah mingħajr ma jieħu b'ebda mod ħsieb tiegħu;

(ċ) jekk, fil-każ li d-dixxendent seta' jeħles lit-testatur millħabs, hu naqas mingħajr raġuni tajba li jagħmel dan;

(d) jekk id-dixxendent sawwat it-testatur, jew xort'oħra sar ħati ta' moħqrija lejh;

(e) jekk id-dixxendent kien ħati lejn it-testatur ta' offiża gravi;

(f) jekk il-persuna dixxendenti tkun tipprostitwixxi ruħha mingħajr konnivenza tat-testatur;

(g) f'kull każ li fih it-testatur, minħabba ż-żwieġ taddixxendent, ikun ġie, taħt id-disposizzjonijiet tal-artikoli 27 sa 29, dikjarat ħieles mill-obbligu li jagħti lmanteniment lil dak id-dixxendent."

L-Art. 625 jipprovdi inoltre illi:

"(1) Ir-raġuni tad-diżeredazzjoni għandha tiġi ppruvata minn dak li jsostni ddiżeredazzjoni.

(2) Jekk tkun issemmiet iżjed minn raġuni waħda, il-prova ta' waħda hija biżżejjed."

Fit-testment sigriet tal-20 ta' Novembru 1998, Carmelo Scerri iddispona hekk:

"Qed niddiseredita kompletament u totalment liz-zewg uliedi Carmen mart Michael Braddick Southgate u Joseph, ahwa Scerri u dana minhabba mohqrija mentali, malafama u anke talli wara l-mewt ta' ommhom ma riedu bl-ebda mod jiffirmaw iddokumenti necessarji fil-Banek halli nista' ngawdi l-usufrutt lili mholli minn marti ta' gidha li minhabba hekk kelli noqghod nittallab il-karità minghand iz-zewg uliedi l-ohra."

Peress illi hawn si tratta ta' deroga mill-principju kardinali li lvolontà tat-testatur ghandha tigi rispettata, kull applikazzjoni tal-kuncett ghandha essenzjalment tkun restrittiva.

Fis-sentenza Bartolo vs Bartolo (7 ta' Jannar, 1936) gie spjegat hekk:

'Illi jista' jinghad illi l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva kontra min irid iwaqqa' d-dizeredazzjoni ghaliex ghandha tigi rispettata l-volontà tat-testatur. Il-verità hija illi l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva favur, u mhux kontra min qieghed jimpunja d-dizeredazzjoni, ghaliex iddizeredazzjoni, kif jghid il-Merlin hija haga odjuza. Il-ligi anke

kontra l-volontà tat-testatur, irrizervat lil certi persuni sehem mill-wirt tal-istess testatur; biex kwindi t-testatur jista' b'dispozzizzjoni testamentarja jidderoga ghal ligi, u jhassar l-effikacja tar-rizervi li l-ligi ghamlet anke f'kaz ta' preterizjoni mill-parti tat-testatur, hemm bzonn li tkun tezisti kawza minn dawk enumerati mill-ligi u hemm bzonn li tgi sodisfacentement provata mill-eredi. Il-ligi tippermetti d-deroga ghad-dispozizzjonijiet taghha dwar illegittima f'kazi determinanti; hemm bzonn kwindi li dawk il-kazi jigu ppruvati."

Applikati dawn il-principji ghall-kaz in ezami, din il-Qorti tenfasizza li l-provi li kien jehtieg li jingiebu f'din il-kawza kellhom jirreferu ghall-perjodu ta' qabel ma sar it-testment. Ghalkemm possibilment indikattivi ta' "pattern" ta' mgieba, avvenimenti u cirkostanzi li sehhew wara d-data tat-testment sigriet m'ghandhomx wahedhom jitqiesu bhala li jsejjsu r-ragunijiet ghad-dizeredazzjoni fil-kaz in ezami.

Ir-ragunijiet li ghalihom Carmelo Scerri ddizereda lil uliedu huma mohqrija mentali, malafama u l-fatt li rrifjutaw li jaghtu l-kunsens taghhom ghall-uzufrutt li kien igawdi fuq id-depoziti bankarji li halliet martu.

Din il-Qorti, ghalkemm tinnota li r-relazzjonijiet familjari bejn l-atturi u l-missier u bejn l-atturi u l-konvenuti ma kienux idejali, anzi kienu spiss movimentati, ma ssibx li ngabu provi tal-mohqrija mentali li minnha lmenta t-testatur fit-testment sigriet.

Il-konvenuti jenfasizzaw l-incident li nqala' meta l-partijiet kienu migbura man-Nutar Grech Trapani biex jinqara t-testment tal-omm. Ghalkemm ma jirrizultax kontestat illi nqala' l-incident, din il-Qorti ma tistax ma tinnotax kif in-Nutar fixxhieda tieghu ma jiftakrux. Din il-Qorti tifhem li kieku verament kien ta gravità daqshekk kbira, in-Nutar kien jiftakru bhala tali.

Lanqas ma ngabet ebda prova sodisfacenti dwar malafama. Kif spjegat fis-sentenza Attard Montalto vs Attard Montalto (20 ta' Marzu 1949 – fuq citata):

"…l-ingurja gravi lill-axxedenti kontemplata bhala kawza ta' dizeredazzjoni hija dik verbali jew reali, li tikkontjeni l-imputazzjoni ta' xi fatt li jippregudika l-unur ta' l-axxendent."

Din il-Qorti hija konvinta illi r-raguni li wasslet lil Carmelo Scerri biex jaqta' lil uliedu mill-wirt kien ir-rifjut taghhom fir-rigward tal-uzufrutt li kien wiret minghand martu. Il-fatt innifsu huwa inkontestat....Fic-cirkostanzi il-Qorti sib li l-assjem talprovi prodotti jwassluha ghall-konkluzjoni li d-dizeredazzjoni tal-atturi da parti talmejjet Carmelo Scerri ma gietx pruvata skond il-ligi."

Il-Prim' Awla fl-4 ta' Diċembru, 2006 fil-kawża fl-ismijiet Maria Concetta Shires mart Colin, assenti, f'isimha proprio u bhala leġittima rappresentanta ta' uliedha minuri Michelle u Tristam u b'nota tal-20 ta' Ottubru, 1999 l-imsemmija Michelle u Tristam Shires assumew l-atti tal-kawża stante li saru maġġorenni vs Vincent u Joseph aħwa Bonello u Giovanna Bonello, armla ta' Edgar Bonello għal kwalunkwe interess li jista'

jkollha u b'digriet tal-24 ta' Ottubru, 2002 wara l-mewt ta' Giovanna Bonello il-ġudizzju ġie trasfuż fil-persuna ta' uliedha spjegat:

"Din il-kawża hija dwar diseredazzjoni. Illi l-attriċi Maria Concetta Shires giet disereditata fit-testment datat 6 ta' Mejju 1983. L-attriċi sostniet li l-allegazzjonijiet imsemmija fit-testment huma infondati u ghalhekk talbet li d-diseredazzjoni taghha fl-istess testment hija nulla u bla effett. Fit-tieni lok, talbet li kemm-il darba m'ghandhiex dritt ghal-legittima, ghandhom dritt ghaliha wliedha. Illi gie eccepit li rragunijiet ta' diseredazzjoni huma veri, kif ukoll, li hija m'ghandhiex dritt tirraprezenta lil uliedha, u dan ghar-rigward tat-talba taghha fil-konfront taghhom ghax m'ghandhiex ir-rapprezentanza gudizzjarja.

Il-Hames Artikolu tat-testment de quo jitkellem dwar id-diseredazzjoni:

"It-testaturi qeghdin jiddeseridaw ghall-finijiet u effetti kollha tal-ligi lil binthom Maria Concetta mart Colin Shires, kif provdut fl-Artikolu 659 tal-Kodici Civili ta' Malta gharraguni li din saret hatja ta' mohqrija lejn it-testaturi. Hekk, per ezempju, f'okkazjoni wahda, cirka sentejn ilu, fil-hanut tat-testatur, f'numru 216, Old Bakery Street, Valletta, limsemmija Maria Concetta Shires hebbet ghal missierha u hedditu b'oggett iebes u dan kollu gara fil-prezenza ta' wlied it-testatur, Joseph u Vincent, ahwa Bonello, billi wkoll f'diversi okkazjonijiet , l-istess Maria Concetta Shires heddet lit-testatur u fost affarijiet ohra, f'okkazjoni minnhom, fil-prezenza u fid-dar ta' Lawrence Martinelli din qalet: "lesti tlett oqbra" b'referenza specifiku ghat-testatur, oltre hafna ingurji ohra li f'din l-istess okkazjoni Maria Concetta Shires esprimiet ma' l-imsemmi Lawrence Martinelli kontra t-testatur; billi inoltre` f'okkazjoni ohra, fid-dar tat-testatur f'numru 187, Naxxar Rd, B'kara, fil-prezenza ta' certa Nazzarenu Gauci, Maria Concetta Shires hebbet bla ebda raguni u gustifikazzjoni ghal iben it-testatur Vincent Bonello u waddbitlu oggett iebes tac-ceramika (di proprjeta` tattestatur) u kkagunatlu feriti. Xi gimghat wara dan l-incident, Colin Shires dahal fiddar tat-testatur fuq imsemmi, u fil-prezenza taghhom hebb u sawwat lill-istess Vincent Bonello. Ukoll, ghall-habta ta' Gunju 1982, Maria Concetta Shires, fil-hanut taghha fuq indikat, qalet lit-testaturi li trid tarahom f'sodda b'marda twila u attakk f'qalbhom." (a fol 271 sa 273). Dan jinsab imnizzel ukoll fl-istralc tat-testment. (a fol 266).

Id-dispozizzjonijiet tal-ligi li jirregolaw id-diseredazzjoni u li huma r-relevanti ghall-kaz tal-lum insibuhom fl-artikolu 623 et sequitur tal-Kodici Civili. Illi l-artikolu 623, jaghti lista ezawrjenti tar-ragunijiet li ghalihom dixxendenti jista' jigi diseredat.

Issa fil-kaz in ezami jistghu jkollhom importanza issubincizi (d) u (e) ta' dan l-artikolu;

(d) "jekk id-dixxendent sawwat it-testatur jew xort' ohra sar hati ta' mohqrija lejh"… u

(e) "jekk id-dixxendent kien hati lejn it-testatur ta' offiza gravi";

Inolte l-artikolu 625 jiddisponi:

(1) Ir-raguni tad-diseredazzjoni ghandha tigi ppruvata minn dak li jsostni d-dizeredazzjoni.

(2) Jekk tkun issemmiet izjed minn raguni wahda, lprova ta' wahda hija bizzejjed.

Fit-testment de quo, l-attriċi giet mixlija b'mohqrija u offizi gravi taht l-artikolu 623(d) u (e) tal-Kap 16, u din il-mohqrija u offizi gravi huma dawk elenkati flartikolu 5 tattestment li gie citat hawn fuq. Hawnhekk, ta' min ighid, li l-piz tal-prova jinsab fuq min jallega r-raguni tad-diseredazzjoni. (Ara Grezzju Mifsud et vs Giorgia Mifsud et deciza fl-10 ta' April 2003 mill-Prim'Awla Qorti Civili, u Filippa Debono et vs Alfred Falzon et deciza mill-Prim'Awla Qorti Civili fit-30 ta'Ottubru 2003).

Illi jirrizulta li fil-hames artikolu tat-testment de quo kien hemm referenza ghal Lawrence Martinelli, li kien iz-zziju ta' l-attriċi, u li kien prezenti f'okkazjoni minnhom fil-prezenza u fid-dar tieghu stess. Illi fix-xhieda tieghu Martinelli qal hekk:

"Niftakar li snin ilu xi 9 jew 10 snin, bejn l-attriċi u zewgha u ommha kien hemm argument bejniethom, fid-dar taghhom, Naxxar Road. Birkirkara, cioe` tal-attriċi.

Kien jikkoncerna fuq flus, deheb, nuqqas ta' rispett reciproku. Jiena ma rajt lil hadd jigi fl-idejn. Kien argument ferm shun u dan mhux hazin, kienet xenata u tbaqbiqa min-naha ta' missierha. Qatt ma kont prezenti ghal xi incident……Fid-dar tieghi, qatt ma nqala' xi incident…..Ghall-incident li semmejt, mort gimgha shiha biex forsi jirrangaw." (a fol 130-131).

F'dan il-kuntest, ta' min ighid, li l-istut tad-dizeredazzjoni fil-Kodici taghna gej midDritt Ruman. Dan l-istitut li ghadu jezisti fil-Kodici taghna, gie abolit fil-Ligi Franciza u Taljana. Pisanelli, fir-ragunijiet ghall-abolizzjoni ta' dan listitut, fil-Ligi Taljana qal hekk:

"Ma un altro ordine di idee viene a respingere la diseredazione. Le cause principali che vi fanno luogo sono gia annoverate fra le cause d'indegnita`. Vien quindi meno in gran parte la sua giuridica importanza." (Cattaneo, Il Codice Civile Italiano Annotato, Torino 1865 p.543).

Il-Professur Caruna Galizia kkummenta fuq dan l-istitut; li fir-rigward ta' dan listitut, mhix il-ligi li qed tippenalizza lill-persuna, imma t-testatur innifsu, li jiddeciedi li jiddizonera lil xi hadd minn uliedu. (op.cit, p.1,004) Illi gie ritenut millgurisprudenza nostrana li "Fil-Kodici taghna giet segwita r-regola tad-Dritt Giustinianeo, illi l-kawza taddizederazzjoni ghandha tkun provata minghand min isostni d-dizeredazzjoni." (Ara Giovanni Bartolo vs Antonio Bartolo et deciza millPrim'Awla Qorti Civili, fis-7 ta' Jannar 1936).

F'dan il-kaz, il-Qorti kompliet issostni;

"Illi jista' jinghad illi l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva kontra min irid iwaqqa` d-dizeredazzjoni ghaliex ghandha tigi rispettata l-volonta` tat-testatur. Il-verita hija illi l-interpretazzjoni ghandha tkun restrittiva favur, u mhux kontra min qiehged jimpunja d-dizeredazzjoni, ghaliex iddizeredazzjoni, kif ighid il-Merlin (loco citato) hija haga odjuza (page 824). Il-ligi anke kontra l-volonta` tattestatur, irrizervat lil certi persuni sehem mill-wirt ta' listess testatur; biex kwindi t-testatur jista' b'dispozzizzjoni testamentarja jidderoga ghal-ligi, u jhassar l-effikacja tar-rizervi li l-ligi ghamlet anke f'kaz ta' preterizjoni mill-parti tat-testatur, hemm bzonn li tkun tezisti kawza minn dawk enumerati mil-ligi u hemm bzonn li tigi sodifacentement provata mill-eredi. Il-ligi tippermetti d-deroga ghaddispozizzjonijiet taghha dwar illegittima f'kazi determinanti; hemm bzonn kwindi li dawk il-kazi jigu ppruvati."

Fl-istess kaz gie ribadit:

"Skond id-dritt ta' l-Imperatur Giustiniano, Novella 115, f'kaz ta' insostenibilita` tad-diseredazzjoni, l-legittimarju kellu d-dritt tal-'Querela Nullitatis ex Novo Jure' , li biha kien iwaqqa' l-istituzzjoni ta' l-eredi. Fid-Dritt Malti, l-legittimarju m'ghandux dan id-dritt, imma jiehu biss illegittima."

Illi l-Artikolu 629 tal-Kap 16 jiddisponi:

"Meta fit-testment ma tkunx imsemmija r-raguni li ghaliha wiehed ikun gie dizereditat, jew ma tigix ippruvata, iddizeredat ghandu jedd ghal-legittima biss."

Illi ghalkemm, gie sostnut kemm fl-Artikolu 5 tat-testment, kif ukoll fix-xhieda ta' Vincent Debono, hu l-attriċi, li Maria Concetta Shires, kienet hebbet ghal missierha u hedditu b'oggett iebes u bil-ponta, imiss lill-konvenut li jippruvaw dan sabiex jisthoqqilha li tkun dizereditata. Bil-kuntrarju, mix-xhieda ta' Martinelli, ma jirrizultax li kien hemm glied bl-idejn bejn l-attriċi u t-testaturi, izda glied bil-kliem biss.

Din il-Qorti ghandha l-obbligu li tezamina jekk inekwivokalment hemmx il-prova li l-attriċi sawwtet jew xort'ohra saret hatja ta' mohqrija, jew ikkawzat offiza gravi fuq it-testatur. Il-provi jidhru konfliggenti u ghalkemm jidher li l-attriċi hebbet ghat-testatur ma hemmx prova konklusiva li fil-fatt hi sawtet jew ikkawzat offiza gravi fuq it-testatur. Zgur li t-testatur kien imwegga' bl-agir tal-attriċi izda ma ma jwassalx ghall-provi sufficjenti ghal diseridazzjoni. Fil-fehma tal-Qorti, ghalhekk, ma jistax jinghad illi l-attriċi kienet hatja ta' mohqrija kontra l-genituri taghha."

Ara wkoll dak li ntqal fil-kawża fl-ismijiet Denise Galea et vs Maria Assunta Azzopardi et deċiża fis-27 ta' Settembru 2016 deċiża minn din il-Qorti hekk kif diversament ippreseduta."

Ikkunsidrat

Senjalati tali prinċipji, din il-Qorti qieset dak li ġie prodott quddiemha. Qieset li l-konvenuti ma ressqux provi fl-istadju tal-provi tagħhom u lanqas ipparteċipaw f'din il-kawża.

Kif ġia' ġie senjalat l-oneru tal-prova għal dak li għandu x'jaqsam ma diżeredazzjoni jinkombi fuq min qed isostni din id-diżeredazzjoni. Nonostante dan, il-konvenuti ma ressqu l-ebda prova. L-atturi għalkemm l-oneru tal-prova ma kienx jinkombi fuqhom, ressqu provi (li ma ġewx b'xi mod kontradetti mill-konvenuti) li John Mary Xiberras kellu relazzjoni tajba ma' ommu. In parentesi jingħadd ukoll li l-istess disposizzjoni testamentarja tindika biss l-artikolu li abbazi tiegħu t-testatriċi kienet qed tiddiżerida lil binha John Mary Xiberras, iżda ma ġietx indikata r-raġuni għal tali diżeredazzjoni.

Il-Qorti wara li eżaminat ix-xhieda kollha prodotta f'dawn il-proċeduri, hi tal-fehma li ma saritx il-prova rikjesta sabiex jiġi deċiż li d-diżeredazzjoni kienet mistħoqqa. Għaldaqstant, din il-Qorti sejra tilqa' l-ewwel talba tal-atturi.

Ikkunsidrat

Likwidazzjoni tas-sehem riservat.

Fl-isfond tal-premess jirriżulta li għall-fini tal-likwidazzjoni tas-sehem riservat l-assi huma s-segwenti:

Giovanna Xiberras

a) €190,000 bħala l-valur tan-nofs indiviż tal-fond 42, drabi oħra magħruf bħala 44, Triq it-Torri Tingħi, Xewkija, Għawdex hekk kif stabbilit mill-perit tekniku maħtur minn din il-Qorti;
b) €1,863.50ċ bħala flus li kien hemm depożitati fil-kont bankarju bin-numru 071045009100 mal-HSBC bank Malta plc (fol 116).
c) EUR 1,583.97ċ bħala flus li kien hemm depożitati fil-kont bankarju bin-numru 12408404018 mal-Bank of Valletta plc (fol 111-112).

Dawn iġibu total ta' **€193, 447.47ċ**

Billi s-sehem riservat ta' kull wieħed mill-atturi huwa ta' wieħed minn kull sittax (1/16) tal-wirt, tenut kont ta' numru tal-ulied li kellha Giovanna Xiberras, l-atturi għandhom jieħdu mingħand il-werrieta ta' Giovanna Xiberras **€12,090.47ċ** bħala kapital ta' sehem riservat mill-wirt ta' Giovanna Xiberras.

Dwar il-kwistjoni tal-imgħax, l-Artikolu 615 (2) tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta jistipola li l-imsemmi jedd huwa kreditu tal-valur tas-sehem riservat kontra l-beni tal-mejjet u imgħaxijiet bir-rata stabbilita` fl-Artikolu 1139 għandhom jiġu miżjuda ma' dak il-kreditu mid-data tal-ftuħ tas-suċċessjoni jekk is-sehem riservat jintalab fi żmien sentejn minn dik id-data jew mid-data tan-notifika ta' att ġudizzjarju jekk it-talba ssir wara li jkun għadda dak il-perijodu ta' sentejn. Iżda l-Qorti tista' fejn iċ-ċirkostanzi tal-każ hekk jeħtieġu, tiddeċiedi li ma jingħatax imgħax jew tistabbilixxi rata ta' imgħax li tista' tkun inqas minn dik stipulata fl-Artikolu 1139.

Minn eżami tal-atti proċesswali, ma ġiet eżebita l-ebda kopja legali ta' xi att ġudizzjarju preċedenti għal din il-kawża odjerna. Għaldaqstant, din il-Qorti tinnota li dawn l-imgħaxijiet għandhom ikunu dovuti b'effett minn meta jkun ġie notifikat l-att ġudizzjarju li f'dan il-każ hija l-kawża odjerna. Jemerġi mill-atti li l-konvenuti kollha eskluż il-kuratur deputat ġew notifikati fit-2 ta' April 2019 mentri l-kuratur deputat ġie notifikat fis-26 ta' Marzu 2019. Għalhekk il-Qorti qed tieħu bħala punto temporis għad-dekorrenza tal-imgħaxijiet it-2 ta' April 2019. Huwa minn din id-data li għandhom jiddekorru l-imgħaxijiet. Fl-aħħar nett il-Qorti tirrileva li għalkemm l-imsemmi Artikolu tal-liġi jagħtiha d-diskrezzjoni li tistabilixxi imgħaxijiet inqas minn dawk tar-rata legali skont il-liġi tħoss li fiċ-ċirkostanzi l-imgħaxijiet għandhom ikunu dawk l-ogħla stabbiliti mil-liġi u ċioe ta' 8%.

Ikkunsidrat

Dwar il-ħames u s-sitt talbiet tal-atturi, din il-Qorti sejra tiċħad dawn it-talbiet peress li d-dritt tas-sehem riservat huwa dritt ta' kreditu ta' flus u mhux dritt ta' proprjeta'. Għalhekk f' din it-tip ta' kawża ma hux neċessarju li jiġi ppublikat l-att opportun ta' ħlas tas-sehem riservat kif qed jintalab fil-ħames talba. Anke s-sitt talba tal-atturi lanqas ma treġi peress li jekk is-sehem riservat ma jiġix mħallas, hemm proċeduri oħra li għandhom jittieħdu għall-eżekuzzjoni ta' dak il-kreditu u talba għal ordni ta' bejgħ bis-subbasta hija waħda intempestiva f' dan l-istadju. Għaldaqstant, entrambi l-ħames u s-sitt talbiet sejrin jiġu miċħuda.

Decide

Għalhekk għal dawn il-motivi fuq imsemmija, din il-Qorti qegħda:

a. **Tilqa' l-ewwel talba tal-atturi fis-sens li qed tiddikjara li t-tieni Artikolu tat-testment ta' Giovanna Xiberras tal-25 ta' April 2006 fl-atti tan-Nutar Dottor Joanne Cauchi li permezz tagħha ordnat id-diżeredazzjoni ta' Giovanni Maria magħruf bħala Ġamri Xiberras hija nulla u inattendibbli u qed tħassar l-effetti tagħha;**

b. **Tilqa' t-tieni talba u t-tielet talba tal-atturi fis-sens li tiddikjara li l-atturi għandhom jieħdu mingħand il-werrieta ta' Giovanna Xiberras €12,090.47ċ bħala kapital ta' sehem riservat mill-wirt ta' Giovanna Xiberras oltre l-imgħaxijiet legali mit-2 ta' April 2019;**

c. **Tilqa' r-raba' talba tal-atturi u tikkundanna lill-intimati biex iħallsu s-sehem riservat dovut lill-atturi bħala l-kreditu tal-valur tas-sehem riservat kontra l-beni ta' Giovanna Xiberras kif likwidat, oltre' l-imgħaxijiet legali mit-2 ta' April 2019 sal-pagament effettiv;**

d. **Tiċħad il-ħames u s-sitt talbiet tal-atturi;**

e. **Tordna li l-ispejjeż relattivi għall-ewwel, it-tieni, it-tielet u r-raba' talbiet għandhom jiġu sopportati mill-konvenuti filwaqt li l-ispejjeż relattivi għall-ħames u s-sitt talbiet għandhom jiġu sopportati mill-atturi.**

(ft) Dr. Simone Grech
Maġistrat

(ft) Diane Farrugia
D/Reġistratur

Vera Kopja

Għar-Reġistratur
23.02.2024 – Sup 4.2019 – Franco Xiberras et vs Eucharistica Refalo noe et